

PAŃSTWOWA RADA OCHRONY PRZYRODY - KOMISJA DS. WÓD I MOKRADEŁ
THE STATE COUNCIL FOR NATURE CONSERVATION - WATER AND WETLAND COMMITTEE
Member of IUCN

Ministerstwo Środowiska, ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa
tel.: +48 22-57-92-017, fax: + 48 22-57-92-730, WiM@prop.mos.gov.pl

PROP/WiM/2016-1-1-pn

Warszawa, 4 maja 2016 r.

Szanowna Pani
Iwona Koza
Prezes Krajowego Zarządu
Gospodarki Wodnej

OPINIA
na temat projektów aktualizacji planów gospodarowania wodami
na obszarze dorzeczy Wisły i Odry
oraz ich prognoz oddziaływania na środowisko

W związku z ponownymi konsultacjami społecznymi projektów aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry (aPGW_WO) oraz ich prognoz oddziaływania na środowisko, Komisja ds. Wód i Mokradeł, działając w imieniu Państwowej Rady Ochrony Przyrody, w trybie art. 96 ust. 3 pkt 4 ustawy o ochronie przyrody, przesyła opinię na temat tych projektów.

Z uwagi na to, że 21-dniowe konsultacje uniemożliwiają wnikliwe zapoznanie się z obszernym materiałem źródłowym dotyczącym projektów aPGW_WO oraz ich prognoz oddziaływania na środowisko, Komisja ds. Wód i Mokradeł PROP odnośnie opiniowanych dokumentów przedstawia głównie uwagi ogólne, o znaczeniu strategicznym, odnosząc się jednocześnie do zmian, jakie zostały wprowadzone do projektów aPGW_WO w stosunku do ich wersji komentowanej przez Komisję w formie opinii nr PROP/WiM/2015-3-1-pn z dnia 21 października 2015 r.

Państwowa Rada Ochrony Przyrody (PROP), w swojej opinii nr PROP/2016-04 z dnia 14 kwietnia br. za jedno z najpilniejszych wyzwań dotyczących ochrony przyrody w Polsce uznała rozwiązanie problemu gospodarowania wodami, zwłaszcza rzekami, realizowanego często w sprzeczności z zasadami i potrzebami ochrony przyrody oraz racjonalnego wydatkowania środków publicznych. W jego rozwiązaniu kluczowe znaczenie mają zapisy aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarze wszystkich dorzeczy w Polsce (aPGW), które będą obowiązywały w kolejnym cyklu wdrażania w Polsce Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW), tj. w latach 2016–2021. Będą one bowiem zawierały zestaw planowanych działań, nakierowanych na poprawę stanu wód powierzchniowych

(śródlądowych, przejściowych i przybrzeżnych) oraz podziemnych, zapisanych w Programie wodno-środowiskowym kraju (aPWŚK), stanowiącym załącznik do Planów gospodarowania wodami na obszarze wszystkich dorzeczy (aPGW). Plany zawierają również listy przedsięwzięć o negatywnym wpływie na stan wód, dla których, ze względu na nadrzędny interes społeczny, na mocy art. 4 ust. 7 RDW przewidziane jest odstępstwo od osiągnięcia celów środowiskowych.

W swojej opinii nr PROP/WiM/2015-3-1-pn z dnia 21 października 2015 r. Komisja ds. Wód i Mokrań PROP stwierdziła, że bardzo ważnym pozytywnym aspektem projektów aPGW było wprowadzenie do celów środowiskowych dla poszczególnych Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP) ochrony siedlisk i gatunków na obszarowych formach ochrony przyrody związanych z wodami: obszarach Natura 2000, parkach narodowych oraz parkach krajobrazowych. Komisja zwracała jednocześnie uwagę na fakt, że cele ochrony siedlisk i gatunków na obszarowych formach ochrony przyrody są zawarte jedynie w dwóch trudnych do analizy plikach znajdujących się w bardzo złożonej i obszernej bazie danych, stanowiącej załącznik do aPGW. Dla ułatwienia korzystania z tych bardzo ważnych informacji w zarządzaniu wodami Komisja postulowała poprawienie czytelności i dostępności tych informacji. Żeby to osiągnąć, Komisja ds. Wód i Mokrań PROP postulowała, aby katalog celów ochrony siedlisk i gatunków na obszarowych formach ochrony przyrody w jednolitych częściach wód powierzchniowych (JCWP) został wyodrębniony jako osobny załącznik do aPGW, a zawarte w nim informacje zostały skomasowane i posortowane w taki sposób, aby każda instytucja zarządzająca wodami otrzymała precyzyjną i łatwą w percepcji informację o celach środowiskowych JCWP będących w zarządzie tych instytucji.

Po przeanalizowaniu przedstawionych do ponownych konsultacji projektów aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry (aPGW_WO) i towarzyszącym im materiałów źródłowych, Komisja ds. Wód i Mokrań PROP z zaskoczeniem i zaniepokojeniem stwierdziła, że w obecnej wersji projektów aPGW_WO nie zamieszczono katalogu celów ochrony siedlisk i gatunków na obszarowych formach ochrony przyrody, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie. Zamieszczono jedynie wykaz obszarów chronionych. Należy wyraźnie podkreślić, że katalogu celów środowiskowych dla poszczególnych obszarowych form ochrony przyrody nie może zastąpić zamieszczona w tekście aPGW_WO informacja wskazująca, że celów tych należy szukać w aktach prawnych tworzących poszczególne obszary chronione oraz w ich planach ochrony lub planach zadań ochronnych, co w praktyce oznacza, że informacje te pozostaną niedostępne dla zarządzających wodami.

W związku z powyższym, Komisja ds. Wód i Mokrań PROP uznaje usunięcie z planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry (aPGW_WO) katalogu celów ochrony siedlisk i gatunków na obszarowych formach ochrony przyrody, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie, za działanie bezzasadne i wysoce szkodliwe z punktu widzenia celów i potrzeb ochrony przyrody. Komisja apeluje o:

1. przywrócenie do aPGW_WO oraz do aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarze pozostałych dorzeczy katalogu celów ochrony siedlisk i gatunków na

obszarowych formach ochrony przyrody, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie (zwanego dalej katalogiem celów środowiskowych dla obszarowych form ochrony przyrody);

2. wyodrębnienie katalogu celów środowiskowych dla obszarowych form ochrony przyrody jako osobnych załączników do aPGW_WO oraz, analogicznie, jako załączników do aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarze pozostałych dorzeczy.

Komisja ds. Wód i Mokradeł PROP ponawia postulat, aby informacje zawarte w katalogu celów środowiskowych dla obszarowych form ochrony przyrody zostały skomasowane i posortowane w taki sposób, aby każda instytucja zarządzająca wodami (obecnie RZGW i WZMiUW, a w przyszłości planowany nowy podmiot zarządzający wodami) otrzymała precyzyjną i łatwą w percepcji informację o celach środowiskowych jednolitych części wód powierzchniowych, będących w zarządzie tych instytucji. W podobny sposób informacje te powinny być przygotowane dla wszystkich Regionalnych Dyrekcji Ochrony Środowiska.

Komisja ds. Wód i Mokradeł PROP zwraca również uwagę, iż w katalogu celów środowiskowych dla obszarowych form ochrony przyrody (w wersji poddanej konsultacjom społecznym w ubiegłym roku) nie uwzględniono celów ochrony większości rezerwatów przyrody i obszarów chronionego krajobrazu, pomimo tego, że ekosystemy wodne są jednym z najważniejszych elementów krajobrazu decydującym o jego atrakcyjności. Mankament ten powinien być usunięty w najbliższym cyklu planistycznym Ramowej Dyrektywy Wodnej (tj. w latach 2016–2021), a prace nad włączeniem celów ochrony rezerwatów przyrody i obszarów chronionego krajobrazu do celów JCWP powinny się rozpocząć jak najwcześniej.

Komisja Wód i Mokradeł PROP stwierdza, że rozdział dotyczący planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry (aPGW_WO), opisujący presje hydromorfologiczne na wody został nieco poprawiony w porównaniu z poprzednimi wersjami projektów aPGW_WO: w części opisowej uwzględniono także inne niż tylko zabudowa poprzeczna rodzaje przekształceń hydromorfologicznych. Jednakże temu uzupełnieniu nie towarzyszą żadne analizy skali przekształceń innych niż zabudowa poprzeczna i pobory wód. Nadal pomijana jest najpowszechniejsza, masowa w skali Polski presja hydromorfologiczna na wody płynące, polegająca na powtarzalnym wykonywaniu w korytach rzek tzw. prac utrzymaniowych, utrzymujących koryta rzek w stanie uproszczonym w stosunku do stanu naturalnego i pozbawiających je specyficznych mikrosiedlisk, od których zależy dobry stan elementów biologicznych wód i ich różnorodność biologiczna. W ocenie Komisji jest wysoce prawdopodobne, że tego typu przekształcenia hydromorfologii są kluczową przyczyną pogarszania się elementów biologicznych wód w Polsce. W konsekwencji pominięcia tego rodzaju presji, w programie środków do aPGW, czyli w Programie wodno-środowiskowym kraju w wersji konsultowanej w ubiegłym roku, nie uwzględniono działań polegających na renaturyzacji hydromorfologii cieków (z wyjątkiem przywracania drożności niektórych rzek), renaturyzacji terenów zalewowych oraz mokradeł. Renaturyzacja hydromorfologii cieków inna niż przywracanie drożności ekologicznej w Programie wodno-środowiskowym kraju (aPWŚK) pojawiła się jedynie w wyniku przeniesienia do Programu zapisów planów ochrony i zadań ochronnych obszarowych form ochrony przyrody (parków narodowych, obszarów

sieci Natura 2000, parków krajobrazowych). Program wodno-środowiskowy kraju zakładał wprowadzić „Opracowanie krajowego programu renaturyzacji wód powierzchniowych”, ale dopiero w IV kwartale roku 2021.

Niestety, obecnie konsultowanym wersjom planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry (aPGW_WO), w przeciwieństwie do poprzednich wersji tych dokumentów, z niezrozumiałych powodów nie towarzyszy projekt Programu wodno-środowiskowego kraju (formalnie – załącznik do aPGW_WO). Bez tego Programu nie można ocenić, w jaki sposób (za pomocą jakich działań) w poszczególnych jednolitych częściach wód powierzchniowych zostaną osiągnięte cele środowiskowe wynikające z aPGW_WO. Przyjmując, że projekt Programu wodno-środowiskowego kraju nie uległ zmianie w stosunku do wersji z października 2015 r., Komisja ds. Wód i Mokradeł PROP ponawia swój postulat, aby zakończenie prac nad „Opracowaniem krajowego programu renaturyzacji wód powierzchniowych” nastąpiło nie później niż w IV kwartale 2017 r., a wdrożenie programu nastąpiło niezwłocznie po jego opracowaniu.

Komisja WiM PROP ponawia również postulat, aby znacznie szybciej (nie później niż do II kwartału 2016 r.) zostały opracowane, wzmiankowane w Programie wodno-środowiskowym kraju, „dobre praktyki w zakresie robót hydrotechnicznych i prac utrzymaniowych wraz z ustaleniem zasad ich wdrażania”.

W ocenie Komisji ds. Wód i Mokradeł PROP, zdecydowanie najpoważniejszym mankamentem projektów planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry pozostają listy inwestycji hydrotechnicznych i melioracyjnych mające negatywny wpływ na stan wód, dla których przewidziane jest odstępstwo od osiągania celów środowiskowych na mocy art. 4 ust. 7 RDW. W aPGW_WO jest to łącznie 549 inwestycji. Odnośnie tych inwestycji aktualne są praktycznie wszystkie zastrzeżenia Komisji, przedstawione w opinii nr PROP/WiM/2015-3-1-pn z dnia 21 października 2015 r.

Wbrew temu, czego należy oczekiwać po planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy, listy inwestycji w planach gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry nadal nie mają charakteru planu dobrze uzasadnionych, strategicznych dla kraju inwestycji, których realizacja jest niezbędna pomimo pogorszenia stanu środowiska, lecz pozostają zbiorem nieprzekonująco uzasadnionych i niespójnych inicjatyw różnych grup interesów, o marginalnym znaczeniu dla gospodarowania wodami. Opisy uzasadnienia tych inwestycji i ocena spełnienia przesłanek derogacji na mocy art. 4 ust. 7 RDW są bardzo lakoniczne. Pomimo tego pozwalają stwierdzić, że większość tych przedsięwzięć najprawdopodobniej nie spełnia przesłanek derogacji z uwagi na brak przekonującego uzasadnienia nadrzędnego interesu społecznego i/lub z uwagi na istnienie alternatywnych, mniej szkodliwych dla środowiska sposobów osiągnięcia celu inwestycji. Dotyczy to w szczególności inwestycji polegających na regulacji rzek oraz odtwarzaniu dawnych regulacji i na budowie zbiorników mokrych. Zdarzają się też sprzeczności wewnętrzne, polegające na deklaracji, że inwestycja ma korzystny wpływ na środowisko a jednocześnie jest umieszczona na liście przedsięwzięć wymagających odstępstw od celów środowiskowych RDW.

Tak duża liczba inwestycji negatywnie wpływających na stan wód i jednocześnie pozbawionych przekonującego merytorycznego uzasadnienia dla zastosowania dla nich derogacji na mocy art. 4 ust. 7 RDW w zasadzie dyskredytuje plany gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry.

Ten mankament ma na tyle poważne konsekwencje, że należy go rozpatrywać w kategoriach racji stanu Polski. **Pozostawienie list inwestycji w ich obecnej postaci spowoduje bardzo poważne, wielkoskalowe pogorszenie stanu ekosystemów wodnych oraz marnotrawstwo środków publicznych, które powinny być skoncentrowane na kluczowych, niebudzących kontrowersji inwestycjach, zwłaszcza dotyczących poprawy zarządzania ryzykiem powodziowym, gdzie istnieją liczne możliwości harmonijnego łączenia interesu człowieka i ochrony przyrody.**

W tym kontekście zaniepokojenie budzi zamieszczenie na liście proponowanych derogacji inwestycji przeciwpowodziowych, co do których w dotychczasowych projektach Planów Zarządzania Ryzykiem Powodziowym (PZRP) nie potwierdzano zasadności ich realizacji w przedstawianej w planach gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry formie, np. zbiorników retencyjnych Dukla, Kąty-Myscowa, Brodziaki czy Wierna Rzeka, co do których z analiz w PZRP wynikało że powinny być zrealizowane, ale jako zbiorniki suche a nie mokre.

Zastrzeżenia budzi również umieszczenie na liście derogacji przedsięwzięć o znaczącym negatywnym oddziaływaniu na środowisko, a jednocześnie budzących bardzo poważne wątpliwości co do potrzeby ich realizacji (niemożliwe do rozstrzygnięcia na poziomie aPGW), takich jak stopień wodny na Wiśle w Siarzewie, czy przekop Mierzei Wiślanej.

Pozostawienie opisanych wyżej mankamentów planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry, dotyczących listy inwestycji hydrotechnicznych i melioracyjnych o negatywnym wpływie na stan wód, dla których przewidziane jest odstępstwo od osiągnięcia celów środowiskowych na mocy art. 4 ust. 7 RDW, może mieć również poważny negatywny wpływ na absorpcję unijnej pomocy dla Polski przeznaczonej na inwestycje z zakresu zarządzania ryzykiem powodziowym. Istnieje bowiem wysokie ryzyko, że Komisja Europejska z powodu tego mankamentu nie zaakceptuje aPGW w dorzeczach Wisły i Odry oraz w pozostałych dorzeczach, gdzie wystąpiły analogiczne problemy dotyczące stosowania derogacji 4.7.

W związku z powyższym, mając na uwadze bardzo poważne, a możliwe do uniknięcia, negatywne skutki dla ochrony przyrody w Polsce opiniowanych dokumentów, w trosce o właściwe wydatkowanie środków publicznych oraz o poprawę absorpcji unijnej pomocy dla unowocześnień gospodarowania wodami w Polsce, Komisja ds. Wód i Mokrdeł Państwowej Rady Ochrony Przyrody stwierdza, że:

projekty aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry nie powinny być w ich obecnym brzmieniu zatwierdzone przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej.

Konieczna jest staranna rewizja list inwestycji, przeznaczonych do derogacji na mocy art. 4 ust. 7 RDW, dokonana przez zespół ekspertów zewnętrznych. Komisja WiM PROP deklaruje pomoc w sformowaniu tego zespołu.

W przekonaniu Komisji, wprowadzenie wzmiankowanych wyżej korekt projektów aktualizacji planów gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy Wisły i Odry oraz na obszarze pozostałych dorzeczy wyeliminuje lub przynajmniej złagodzi niektóre problemy niedostosowania gospodarowania wodami w Polsce do środowiskowych wymogów prawodawstwa wspólnotowego (zwłaszcza Ramowej Dyrektywy Wodnej) i jednocześnie poprawi absorpcję unijnej pomocy dla Polski w zakresie zarządzania ryzykiem powodziowym.

dr Przemysław Nawrocki
przewodniczący Komisji ds. Wód i Mokrdeł PROP

Do wiadomości:

- Minister Środowiska
- Członkowie PROP
- Opinia publiczna
- a/a